Varlık, Hakikat ve Eğitim

Klasikten Postmoderne
Eğitim Düşüncesinin Felsefi Temelleri

İsmail GÜLER

Eski
Yeni

FCR YAYIN LTD.
Genel Yayın No. | General Publication Number: 2033
FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550
ISNI: 0000 0004 4657 1968
ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiyeni
Yayın No | Publication Number: 452

Kitap Adı : Varlık, Hakikat ve Eğitim
Alt Başlık : Klasikten Postmoderne Eğitim Düşüncesinin Felsefi Temelleri
Book Title : Being, Truth and Education
Subtitle : The Philosophical Foundations of Educational Thought from the Classical to the Postmodern Era
ISBN : 978-625-8596-67-0
DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596670

Yazar | Author: İsmail Güler

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 218 (xiv+204)

Yayım Tarihi | Publication Date: Ekim | October 2026
Yayım Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories
BIC: JNA - Eğitim felsefesi ve teorisi | Philosophy & theory of education
BISAC: EDU040000 - Eğitim / Felsefe, Teori ve Toplumsal Boyutlar | Education / Philosophy, Theory & Social Aspects
THEMA: JNA - Eğitim felsefesi ve teorisi | Philosophy and theory of education
LC Classification: LB14–17.2 - Eğitim felsefesi ve teorisi | Philosophy and theory of education
DEWEY: 370.1 - Eğitim felsefesi ve teorisi | Philosophy and theory of education
WoS Category: Eğitim ve Eğitim Araştırmaları | Education & Educational Research
WoS Citation Topics Meso: 6.11 - Eğitim ve Eğitim Araştırmaları | Education & Educational Research
WoS Citation Topics Micro: 6.11.882 - Eleştirel Pedagoji | Critical Pedagogy
Scopus Subject Areas: 3304 - Eğitim | Education

Atıf Bilgisi | Cite as: Güler, İsmail. *Varlık, Hakikat ve Eğitim: Klasikten Postmoderne Eğitim Düşüncesinin Felsefi Temelleri.* Ankara: FCR Yayın Ltd.-Eskiyeni, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Varlık, Hakikat ve Eğitim

Klasikten Postmoderne
Eğitim Düşüncesinin Felsefi Temelleri

İsmail GÜLER

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

İsmail GÜLER

1973 yılında Gümüşhane'de doğdu. İlköğrenimini Gümüşhane'de; orta ve lise öğrenimini ise Bursa İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 1998 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Sosyoloji alanında yüksek lisansını; "Klasik, Modern ve Postmodern Düşüncede Eğitimin Ontolojik ve Epistemolojik Dönüşümü" başlıklı teziyle Felsefe ve Din Bilimleri alanında doktorasını tamamladı. Ayrıca, 2001 yılında Kelebek Kreş ve Çocuk Kulübü'nü, 2005 yılında ise Özel Yedi Renkli Çınar Okulları'nı kurdu. Hâlen Bursa ve İstanbul'da faaliyet gösteren Özel Yedi Renkli Çınar Okulları'nın Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yapmaktadır. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarında aktif çalışmalarını sürdürmektedir.

Was born in Gümüşhane in 1973. He completed his primary education in Gümüşhane and his secondary and high school education at Bursa İmam Hatip High School. He graduated from the Faculty of Theology at Bursa Uludağ University in 1998. He completed a master's degree in Sociology and a doctorate in Philosophy and Religious Studies with a thesis titled "The Ontological and Epistemological Transformation of Education in Classical, Modern, and Postmodern Thought." Additionally, he founded the Kelebek Nursery and Children's Club in 2001 and the Private Yedi Renkli Çınar Schools in 2005. He currently serves as the Chairman of the Board of the Private Yedi Renkli Çınar Schools, which operate in Bursa and Istanbul. He continues to be active in various non-governmental organizations.

Kitap Hakkında

Varlık, Hakikat ve Eğitim
Klasikten Postmoderne Eğitim Düşüncesinin Felsefi Temelleri

Bu çalışma, klasik, modern ve postmodern düşünce geleneklerinde eğitim anlayışının geçirdiği ontolojik ve epistemolojik dönüşümü felsefî bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel problemi, varlık, hakikat, insan, bilgi ve değer anlayışlarında meydana gelen tarihsel değişimlerin eğitim düşüncesini hangi yönlerden dönüştürdüğü ve bu dönüşümlerin eğitimin amacı, yöntemi ile insan tasavvuruna nasıl yansıdığı sorusudur. Eğitim, pedagojik uygulamalar ve öğretim tekniklerinin ötesinde, insanın varlıkla, hakikatle ve değerle kurduğu ilişkinin tarihsel tezahürü olarak ele alınmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; doküman analizi, felsefî-tarihsel analiz, kavramsal çözümleme, karşılaştırmalı inceleme birlikte kullanılmıştır.

Klasik-modern-postmodern eğitim süreçleri bilgi, varlık ve değerden bağımsız değildir. Bu bütünlüğün farkında olan çalışma eğitim teorilerinin metafizik temelini ortaya koymaya çalışmıştır. Eğitimin varlık, bilgi ve değere dayalı yapısını ortaya çıkarma çabası içinde olan çalışma insan-hakikat ilişkisini dikkate alarak seyrini ortaya koyma çabası içinde olmuştur. İnsanın yetkinliği amacında olan klasik eğitim, modern dönemde özne merkezli bir yapı kazanmıştır. Postmodern süreçte ise hakikatin çoğullaşmasıyla insan, hayat ve değerin mana zeminini zayıflamıştır. Bu zayıflama eğitimin geleceğini tartışmalı hâle getirmiştir. Varlık, bilgi ve değer bağlamında eğitimdeki dönüşümü ele alan çalışmada, klasik-modern ve postmodern süreçlerde olan dönüşüm ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Felsefesi; Klasik-Modern-Postmodern Düşünce; Paideia; Hakikat; İnsan

About the Book

Being, Truth and Education
-The Philosophical Foundations of Educational Thought from the Classical to the Postmodern Era-

This study aims to examine the ontological and epistemological transformation of the understanding of education in classical, modern, and postmodern thought traditions from a philosophical perspective. The fundamental problem of the study is how historical changes in the understanding of existence, truth, humanity, knowledge, and values have transformed educational thought, and how these transformations are reflected in the purpose, method, and conception of humanity in education. Education is considered not only as pedagogical practices and teaching techniques, but also as the historical manifestation of human relationship with existence, truth, and values. The study adopts a qualitative research method; document analysis, philosophical-historical analysis, conceptual analysis, and comparative study are used together. Classical, modern, and postmodern educational processes are not independent of knowledge, being, and value. Aware of this unity, this study has sought to reveal the metaphysical foundation of educational theories. In its effort to uncover the structure of education based on being, knowledge, and value, this study has sought to trace its course while taking into account the relationship between humanity and truth. Classical education, which aims at human competence, has acquired a subject-centered structure in the modern era. In the postmodern era, however, the pluralization of truth has eroded the foundational meaning of humanity, life, and value. This erosion has made the future of education a subject of debate. This study, which addresses the transformation in education within the context of being, knowledge, and value, seeks to examine the transformations occurring in the classical-modern and postmodern eras.

Keywords: Philosophy of Education; Classical-Modern-Postmodern Thought; Paideia; Truth; Human

ÖN SÖZ

Eğitim, yalnızca kurumsal düzenlemeler, müfredat programları veya teknik pedagojik yöntemlerden ibaret yüzeysel bir faaliyet olmayıp, doğası gereği, insanın varlık, hakikat ve bilhassa kendi varoluşuyla kurduğu ilişkinin tezahürü olarak görülebilir. Hiç kuşku yok ki eğitim anlayışlarının mahiyet ve istikametini belirleyen en temel unsur, içinde serpilip geliştiği çağda egemen düşünme biçimi olmak durumundadır. Zira düşünme biçimleri, gerçekten varolan anlamında gerçekliğin ne olduğuna dair temel varlık anlayışlarını (ontolojiyi) şekillendirdiği gibi, söz konusu varlık anlayışları da, hakikatin mahiyetinin yanı sıra bilginin imkânını temellendiren bilgi anlayışına (epistemolojiye) meşruiyet zemini teşkil eder. Bilginin kaynağı ve niteliğine dair bu kabuller ise kaçınılmaz olarak insanın mahiyetini, dünyadaki yerini ve varoluşsal gayesini belirleyen insan ve değer anlayışını (aksiyolojiyi) inşa eder. Nihayetinde biçimlenen insan ve değer tasavvurları; ne tür bir insan modelinin hangi nihai amaç doğrultusunda yetiştirileceğini tayin ederek eğitim anlayışının mantığını ve referans sistemini oluşturur. Tam da bu nedenle belli bir çağda geçerlilik kazanmış pedagojik teori veya eğitim sistemlerinin, hüda-i nabit misali kendiliğinden ortaya çıkmalarından ziyade, arka planda işleyen bu mantıksal ve felsefî bağlamın somut birer yansıması olarak tecelli ettiğini söylemek mümkündür.

Düşünce tarihine bakıldığında, her döneme özgü düşünme ve varolma pratiklerinin bu kavramsal silsile üzerinden kendi hakikat, bilgi, değer, insan ve eğitim anlayışlarını nasıl belirlediği açıkça görülmektedir. Klasik düşüncede varlık, aşkın bir hakikat ve teleolojik (amaçlı), hiyerarşik bir kozmik düzene bağlı olarak kavranmıştır. Söz konusu aşkın ve mertebeli kozmos anlayışında hakikat insanı aşan bir ölçü; insan ise kendi potansiyelini erdem ve hikmet doğrultusunda gerçekleştirmeye aday bir imkân varlığı olmak durumundaydı. Bunun bir tezahürü olarak görülebilecek olan klasik eğitimin gayesi de Yunan *paideia* anlayışından İslam felsefesindeki maarif ve terbiye idealine uzanan çizgide, insan ruhunu aşkın hakikate yöneltmek ve insanı ontolojik yetkinliğe ulaştırmakla ontolojik bir bağlantı içerisinde şe-

killenmiştir. Modern döneme geçişle birlikte bütünlüklü bir karakter arz eden kozmik düzen fikri çözülmüş, mekanik evren tasavvuru ve metodik akıl merkezi hâle gelmiş, niteliğin yerini nicelik, bilgide doğruluğun yerini ise fayda almaya başlamıştır. Modern felsefenin kurucusu statüsündeki Descartes felsefesiyle birlikte bilen öznenin, varlık ve hakikatin kurucu merkezi konumuna yükseltilmesi anlamında hümanistik düşünce veya sübjektivite metafizikleri meşruiyet kazanmış, böylelikle de bir yandan akıl araçsallaşırken, diğer yandan ise niteliksel yetkinleşmenin yerini rasyonel özerklik, verimlilik ve teknik yeterlilik almıştır. Böylece eğitim, hikmet merkezli bir şahsiyet terbiyesi olmaktan uzaklaşarak bireyi, hümanistik metafiziklerin meşruiyet kazandırdığı sistemlere entegre eden, ölçülebilir ve performans odaklı bir öğretime dönüşmüştür.

Çağdaş veya postmodern zamanlara gelindiğinde ise modernitenin özne merkezli rasyonel yapısı da köklü bir kırılmaya uğramış; öznenin parçalanması, büyük anlatıların çöküşü ve hakikatin çoğullaşmasıyla radikal bir temelsizlik tecrübe edilmeye başlanmıştır. Varlığın sabit özler yerine oluş, fark ve olumsallık ekseninde kavranması, evrensel ve mutlak hakikat iddialarını sarsarken değerlerin bağlamsallaşarak aşkın dayanaklarını yitirmesine yol açmıştır. Ortak bir anlam ufkunun kaybolduğu bu nihilist varoluş koşulları, farkı özdeşlik mantığının şiddetinden kurtarma ideali içerisinde insanı, gücü meşrulaştıran bütün büyük anlatılardan kurtarıp sözde özgürlük imkânlarına açma iddiasına rağmen derin bir yön kaybı, anlam krizi ve varoluşsal belirsizliğe sürüklemiştir. Her çağın varolma pratiği kendi eğitim modelini doğurduğu gibi, çağdaş dönemin nihilistik duyarlılığı da eğitimi normatif ilkelerinden koparmış; insanı yüzeysel uyarıcılar, piyasa dinamikleri ve dijital kültürün ağları karşısında kırılgan bir nesneye dönüştürme riskiyle karşı karşıya bırakmıştır.

İsmail Güler'in kaleme aldığı bu çalışma, eğitim düşüncesinin geçirdiği tarihsel serüveni ve günümüzde karşı karşıya kaldığı derin krizleri tam da bu ontolojik ve epistemolojik süreklilik hattı üzerinden okuyan son derece kıymetli bir felsefî sorunsallaştırma statüsündedir. Eser, eğitimi dar pedagojik tekniklerin ve kurumsal uygulamaların ötesine taşıyarak; klasikten moderne ve çağdaş postmodern nihilizme uzanan süreçte meydana gelen zihinsel kırılmaların eğitim anlayışlarındaki

kaçınılmaz tezahürlerini felsefî bir titizlikle ortaya koyma çabasının bir ürünü olarak görülebilir. Bu doğrultuda çalışma, varlık, hakikat, bilgi, değer ve insan tasavvurlarındaki dönüşümün eğitim üzerindeki kurucu rolünü görünür kılmakta ve günümüz insanına eğitimi yeniden sahih bir anlam ufku üzerine temellendirebilmenin imkânlarını felsefî ve akademik bir soruşturmaya tabi tutmaktadır.

Kasım KÜÇÜKALP
Bursa, Ekim 2026

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın düşünceden metne, arayıştan esere uzanan yolculuğunda pek çok kıymetli insanın emeği ve izi bulunmaktadır. Her şeyden önce, felsefî birikimi, ilmî titizliği, sabrı ve ufuk açıcı rehberliğiyle çalışmanın her aşamasında yolumu aydınlatan danışmanım Prof. Dr. Kasım Küçükalp'e gönülden şükranlarımı sunarım. Kendisinden öğrendiklerimin bu eserin satırlarını aşan bir karşılığı olduğunu özellikle ifade etmek isterim.

Çalışmanın fikrî istikametinin belirginleşmesinde kıymetli görüş ve yönlendirmeleriyle katkı sunan Doç. Dr. Turgay Gündüz'e ve Doç. Dr. Âdem İnce'ye; savunma jürimde yer alarak dikkatli okumaları, yapıcı eleştirileri ve değerli katkılarıyla metnin olgunlaşmasına vesile olan Prof. Dr. Ahmet Dağ'a ve Dr. Mustafa Dikmen'e içtenlikle teşekkür ederim. Çalışmayı hariçten ve dikkatle okuyarak kıymetli değerlendirmeleriyle metne önemli katkılar sunan, dostluğunu her daim yanımda hissettiğim değerli arkadaşım ve kardeşim Prof. Dr. Recep Önal'a canıgönülden teşekkür ederim. Öğrencilik yıllarımdan yazım sürecinin son aşamalarına kadar bilgisini, zamanını ve yardımını cömertçe paylaşan Dr. Tuğşat Güzeloğlu'na ayrıca şükranlarımı sunarım.

Akademik ve fikrî dünyamın teşekkülünde üzerimde emekleri bulunan Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin kıymetli hocalarını da minnet ve hürmetle anıyorum. Onlardan aldığım ilim terbiyesinin, düşünme biçimimin ve akademik yolculuğumun şekillenmesinde müstesna bir yeri vardır.

Ve nihayet, yıllara yayılan bu uzun ve meşakkatli yolculuğun görünmeyen yükünü benimle paylaşan; sabırları, anlayışları ve gönülden destekleriyle her zaman yanımda duran kıymetli eşime ve çocuklarıma en kalbî teşekkürlerimi sunuyorum. Bir eserin kapağında tek bir isim yazsa da ardında pek çok insanın emeği, duası, sabrı ve fedakârlığı vardır. Bu çalışma, benim için aynı zamanda bütün bu emeklere duyduğum vefanın bir hatırasıdır.

İsmail GÜLER
Bursa, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ vii
TEŞEKKÜR xi
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
EĞİTİMİN ONTOLOJİK ve EPİSTEMOLOJİK TEMELLERİ: KLASİK DÜŞÜNCEDEN MODERNE 9
1.1. Klasik Eğitim Paradigmasının Epistemolojik ve Ontolojik Temelleri 9
1.1.1. Pedagojinin Metafizik Zemini ve İnsan Tasavvurunun Dönüşümü 9
1.1.2. Klasik Düşüncede Hakikat ve Bilginin Mahiyeti 22
1.1.3. Klasik Düşüncede Teleolojik ve Mertebeli Varlık Tasavvuru 27
1.1.4. Ontolojik Yetkinleşme ve İnsan Oluşun Anlamı 32
1.2. Hakikat Arayışından Özne Merkezli Eğitime 38
1.2.1. Hakikat Ufkunda Varoluşsal Bir İnşa: Paideia 38
1.2.2. Bilme ile Olma Arasındaki Bağ: Arınma, Yükselme ve Temaşa 55
1.2.3. Ontolojik Bütünlükten Kopuş: Modern Eğitimin Eşiğinde İnsan ve Hakikat 63

İKİNCİ BÖLÜM
MODERN DÜŞÜNCEDE ONTOLOJİK KIRILMA ve EĞİTİMİN YENİDEN TANIMLANMASI 71
2.1. Kozmik Düzenden Metodik Akla: Modern Eğitim Paradigmasının Felsefi Temelleri 71
2.1.1. Eğitimde Ontolojik Kırılma ve Modernitenin İnşası 73
2.1.2. Ontolojik Dönüşüm: Aşkın Hakikatten Öznel Bilince 86
2.1.3. Kozmik Bütünlüğün Çözülüşü: Modern Özne, Otonomi ve Ontolojik Krizler 92
2.2. Modern Eğitim Tasavvuru: Paideia'dan Pedagojiye 105
2.2.1. Modern Eğitimin Kazanımları ve Bedelleri 114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
VARLIK ve HAKİKATİN YİTİRİLMESİ BAĞLAMINDA POSTMODERN ZAMANLARDA EĞİTİMİN YENİDEN SORUNSALLAŞTIRILMASI 121
3.1. Öznenin Merkezsizleşmesi ve Modern Epistemenin Çözülüşü 121
3.1.1. Modern Pedagojinin Krizi: Öznenin Merkezsizleşmesi 121
3.1.2. Öznenin Çözülüşü: Modern Bireyin Eleştirisi 131
3.1.3. Oluş Ontolojisi ve Hakikatin Çoğullaşması: Eğitim Felsefesinde Yeni Bir Perspektif 136
3.2. Modern Eğitimin Sınırları: Parçalanma ve Nihilizm 147
3.2.1. Kozmik Düzenden Nihilizme: Çağdaş Düşüncede Ontolojik Kırılma ve Değer Krizi 147
3.2.2. Çağdaş Eğitim Felsefesinde İnsan Tasavvuru ve Özneleşme 155
3.2.3. Nihilizm Kıskacında Eğitim: Çağdaş Düşüncede Değerlerin Çözülüşü 163

SONUÇ 173
KAYNAKÇA 189
DİZİN 201